אמר רבי עקיבא פרק תשיעי שבת

קיס לזו לרבנן. דסתם ערוגה המזרעת בה ה' זרעונין כך היא מדתה דממשה זרעונין בשיתא טפחים לא ינקי ממלעי ובכזרומות מהדדי דשיעור ינקת כל זרע וטפח ומחצה עם מקום הזרע המזרע (סמוך לגבולה) [בגבול הערוגה] כנגד המלעי ועד המלעי ג"ע. ומאלו השנים אנו למדים דסכר מנת דיקן שיעקת הזרע טפח ומחצה מדלא קבע מקום לזרע המזרע אלא הגבול ד) להושיבו אלא הקרן אלא אפי' אם בא לזרעו כנגד אמצעיתה זורעו אלמא בהרחקת ג' טפחים פני ואע"ג דלענין כלאים היכרא בעלמא בעינן ולא חיישינן ליקיה כדתנן לקמן בשמעתין ה) גבי דאם תור וגבי ב' שורות מיהו הפרש זרעוני ערוגה דלא להוי ערבוב ליכא היכרא בעלי משיעור יניקה דגבי דאם תור ושתי שורות דלקמן איכא היכרא הלכך כי רמיז לן קרא ה' זרעונין בערוגה בשל ו' טפחים קאמר: **ומנא לן דהא דקיס לזו לרבנן.** בשיעור יניקה מילתא היא למיסמך עלה ולומר בקיאין הן החכמים בעבודת אדמה לידע כמה יונקים אלא תמהה לומר מי הודיע לבריות שיעור יניקה ואיך יוכלו לעמוד על כן: **גבול רעך.** ליטע סמוך למיצר להכמים קרקעו בשיעור אשר גבלו הראשונים ומי הם הראשונים אמוריים ומויים שהיו בקיאים בכך כדאשכחן בבני שעיר: **מלא קנה זה.** קנה המדה שבו מודדין הקרקע: **לזים.** לאוי לגבל זימים הה לתמה והיו יודעין להפרים את הארץ בין קנה לקנה בריחה וטעמה היכן לזימים והיכן הוא לתמים וממילא דבקיאים היו בשיעור יניקה: **שמריחין.** קרם את המיבה ודורשה: ומוי. למה נקרא מוי: **שעומדין אם הארץ.** לאחה דבר ראויה: **כחיות.** כמתם שמתאכלו עפר: **שנעשין כני חורים מנכסיהם.** שנטרדו מנחלתם ולא הוצרכו לעבוד אדמתן דכתיב ובני עשו יירשום (דברים ב): **אמר רב אשי ערוגה.** שאמרו בריבה להיות ו' חוץ מגבוליה דיסה כשהוא משקה הזרעים מהלך בגבולין. ואשמעינן רב אשי דלא מיתמא ו' עם הגבולין וכשהיא טפח חלק לכאן וטפח חלק לכאן לא תהא ערוגה מקום יניקתה אלא מרגנה ואין הפרש בין אמצעי לשכנגדו אלא הגבול אלא טפחיים: **בכמה.** כמה רחבן להיות ערוגה כהלכתה ותהא עליה חורת הערוגה לכל דבריה דלקמן להתיר לאש חור ירק הנכנס לה והיולא ממנה דכי ליתא כשיעורא לא חשיב למיסור לה קולי שדה: **פרסה.** פרסת רגל: **והשקיה כרגלך.** להטעין על כתפך מים ולהלך ברגלך סביבותיה להשקותה. למ"ל למכתב רגלך לומר שבמקום מהלכו להשקותה כשיעור רגל הוא: **אמר רב ערוגה בחורבה שנינו.** במשנתנו לתתיר בה ה' זרעונין אבל לא שסביבותיה ערוגות שהרי לא פירשו לך אלא הפרש זרעונין שבתוכה ולזרוע אותן שבחוכה סביבותיה לא תוכל להרמיז בין אותן שבתוכה ולזרוע אותן שבחוכות הערוגה סמוך לגבול להרמיזן מן האמצעי כשיעורו לפי שאתה מקריבו אצל זרע המזרע בחבריתה אצל גבולה שאין ביניהן אלא שני טפחים של גבולי הערוגה ואנו ג' בעינן: **והא איכא מקום קרנות.** מאי דומקיה דלא לאוקומיה בערוגה בין הערוגות מוקפת מכל לד ג' ערוגות שהן ח' כזה ולזרוע באמצע וכן בכולן ה' זרעונין והא איכא בכל ערוגה מקום קרנות זוויותיה ואתה יכול להמשיך זרע גרעין שתזרע בצד גבולו של זו לצפון ושל זו לדרום של זו למזרח ושל זו למערב ולזרוע אותן גרעינין אצל הקרנות ואינך צריך להמשיכן מכנגד אותן שבחבירו מנפיש אלא הפרש טפח ואמאי אמר רב בערוגה שבחורבה שנינו: **כממלא אם הקרנות.** רב מוקי מתניתין בממלא את כל הרוח של ערוגה לצפון מן המזרח למערב וכן רוח דרומי אבל המזרחי והמערבי זורע מעט וריוח הפרש מבלן ומבלן (כזה) הלכך מי אתה יכול לזרוע עוד בערוגה שאלא לצפון ושאלא לדרום מפני עירבוב של ב' הערוגות: **ולזרע מאבראי.** ויקיפנה ערוגות מכל לד ואת הקרנות שבתוכה לא ימלא (ו) ומאי דומקיה דרב לאוקמיה בערוגה שבחורבה שאין שם אלא היא:

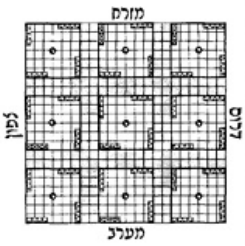

וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי. ואומר ר"ת דמכל מקום אינעורך קרא דאי לאו קרא ה"א אע"ג דלא ינקי איכא עירבוב ואסור קמ"ל קרא דבכה"ג ליכא עירבוב ובקרא לחודיה נמי לא סני דלא הוה ידעינן חמשא כמה שרי קרא אבל השתא דקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי אית לן לאוקמי קרא בשיתא וא"ת אכתי ינקי מהדדי דאין כאן ג' טפחים בין זרע לזרע דאסר מקום הזרעים שכל הערוגה אינה רק ששה טפחים ואומר ר"ת דלא קשה מידי דאמות של כלאים שומקות הן כדמוכח ברש עירובין (דף ג:) ואומר ר"ה ר"ג גמירי דחמשה בשיתא לא ינקי עם מקום הזרעים וא"ת יחרעו ט' מינין בערוגה ד' בד' קרנות וד' באמצע כל רוח ואחד באמצע דכל אחד לחוק מחבירו ג' טפחים וי"ל דבכולי האי הוי עירבוב ועוד דאז לא היה יכול לזרוע אלא גרעין אחד מכל מין ומין אבל בחמשה זרעונים יכול לזרוע מתרבע מינים הרבה לכל רוח ומיהו קשה לר"י דמנלן לאוקמי קרא בערוגה ו' על ו' אפילו פחות נמי רק שיש באלכסונה ו' ויחרע ד' לד' קרנות ואחת באמצע דהשתא נמי לא ינקי מהדדי וי"ל דסבכא דבעינן זה אסור פן לא ידקדק לזרוע ממש בסוף הקרן ויש לחוש לייקה אבל השתא אין צריך לדקדק אלא בגרעין האמצעית ומהאי טעמא נמי אתי שפיר שאין זורעין ט' בערוגה אבל קשה לרש"ל דלוקי בערוגה ה' על ה' דהשתא יש באלכסונה (ו') [ז] דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה ויכול לזרוע בקרנות אלא דקדוק ותירץ לו ר"י דאין להעמיד המקרא בענין זה שאינו שיעור לא לייקה ולא לשום דבר:

לא תסיג גבול רעך. וא"ת א"כ הזורע כלאים יקה שתים משום לא תזרע ומשום לא תסיג גבול ובפרק אותו ואת בנו (חולין פב:) אמר הזורע כלאים [כלאים] לוקה שתים משמע דבאחד כלאים אינו לוקה אלא אחת *וי"ל דלא לקי אהאי לאו משום דקרא נמי אייתי בהסגת גבול ממש דאין לוקין בלאו דיתן להסכון ועוד דהוי לאו שבכללות: **הוי.** אורח"ת דלאו הייתו חוי דשבעה עממין שהרי אינו דורש כלום למה שמש כן אלא בני שעיר גויים איקרו חוי כדכתיב בת לבעון החוי (בראשית לו):

גבוליה בבמה. פירש בקונטרס דנפקא מינה לענין לאש חור והא דקאמר בסמוך דאין לאש חור בערוגה היינו מערוגה לערוגה וכ"י אומר דנפקא מינה למקח וממכר אם מכר לו ערוגה וגבוליה:

דתנן רבי יהודה אומר בו'. אף על גב דרבי יהודה לא מייתי מידי בגבול אלא בהפסק שבין עבודת ירק לירק אחר כדאיתא בפ"ג דכלאים (משנה ג) דתנן היתה שדהו זרועה ירק ומנקש ליטע שם ירק אחר ו) ר' שמעון אומר עד שיהא התלם מפולש ר' יהודה אומר רוחב כמלא רומח פרסה נראה להש"ס דכי היכי דמשיג הפסק לענין כלאים חשיב נמי להיות גבול לערוגה:

אמר רב ערוגה בחורבה שנינו. פירש ר"ת דקס"ד שאינו ממלא כל הרוח אלא זורע באמצע כל רוח טפח וג' חומשין ומניח מכל לד ללד קרנות טפחיים וחומש מרב דהשתא זרעוני רוח זה רחוקין מזרעוני רוח האחרת כשיעור אלכסון של טפחיים וחומש על טפחיים וחומש דהוי ג"ט ויותר שני חומשי חומש ופריך והא איכא מקום קרנות שיכול לעשות שם ערוגות אע"פ שלא ירחיק אלא שיעור ב' הגבולים דהשתא איכא טובא בין זרע הפנימית שבאמצע הרוחות ובין זרע החיצונה של לד הקרן דהא איכא ב' גבולין ומקום מרב שהוא ב' טפחים וחומש בכל קרן (ג) ומשני בממלא את הקרנות של מזרח ומערב וכרוח לצפון ודרום גרעין לכל רוח כאשר תצייר (ג) דבאותה ערוגה איכא הרחקה ג' (כזה) ואם כאת לבנבה בערוגות (אפילו) במקום קרנות לא יהיו ג' טפחים בין זרעוני ערוגה אמצעי לזרעוני ערוגה שבקרנות שאין הפרש ביניהם אלא שיעור שני גבולין אע"פ שיכול עדיין לזרוע גרעין אחד בכל קרן המיצונה הא מסיק דגזרינן שמא לא ידקדק וימלא קרנות הכי נמי גזרינן בחיצונות שמא ימלא:

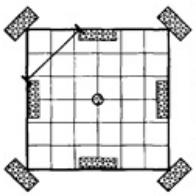

ולזרע מאבראי. ולזרע ערוגות בצד קרנות האמצעי כדפרישית ולא ימלא הקרנות דהכי עדיף טפי שיכול להרבות בערוגות:

גזירה

מסורת הש"ס

(ו) מ"ש ל"ג, ב) ר"ג גם כאן יחמן. ג) כלאי פ"ג מ"ב. ד) רש"ל להמשיכו. ה) ע"ב). ו) ל"ל ר' יחמעאל.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולזרע מאמצעי וכו' לא ימלא בזה:

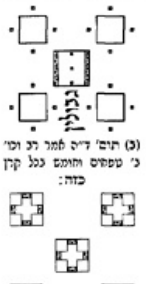

(ב) תוס' ד"ה אמר רב וכו' כ' טפחים וחומש בכל קרן כזה:

(ג) כאר גרעין לכל רוח כאשר תצייר בזה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא הסת וכו' ויל"ל אלא לקי אהאי לאו. עי' יומא דף לו ע"ב מתוס' ד"ה לאו דנפלה:

רבינו חננאל

דקים להו לרבנן דחמשה זרעונים בשיתה טפחים לא ינקי הדדי. וכל דקים להו לרבנן מילתא היא. ואיכא ישובי הארץ שבקיאין בישיבתה של ארץ דבריהן להון אלין מילי. ופליקא, דתני ששה דערוגה הן מקום זרעונים. ואיכא סביביהון טפח נוכל. ומפרש במתני' היה לו נוכל טפח זורע לתוכה שלשה עשר זרעונין. ומפרש הכא רב אשי דהא ערוגה ששה על ששה חוץ מגבולה. ועיקר דהא מילתא, דלא [מ]ספיק למהוה בין ירק לירק טפח אחד, דהאי הוה מ[נ]ספיק בין ירק לירק טפח אחד, אפילו ערוגה שהיא חמשה על חמשה הוה איפשר למזרע שמונה על ארבע רוחותיה, וארבע באמצע, משום דהויא כ"ה טפחים, י"ב מהן הן נזרעין, ודאי צטריכין למיסר הכין. דתניון מרב סעדיה גאון מחפיא, דאיפתברא ליה כמן הכין. ולאו כי דאיסתברא ליה כהא, אלא קים להו לרבנן דחמשה זרעונים כל אחד אין פחות מטפח על טפח, כששה על ששה לא ינקי מהדדי. והיכי דמי, כל זרע טפח ומחצה על טפח ומחצה חרב, ובכל רוח שלשה לטפחים ארוך (ורק) ברוחב טפח ובאמצע (מין) אחד טפח על טפח, דמשכחת בין כל אחד ו[א]חד טפח ומחצה באורך. וכן צורתו למראית עין.

ודבר זה בזמן שהזרעונים החמשה נזרעין כולן בתוך הערוגה שהיא ששה על ששה, שנמצא הזרעונים גופן של ארבע רוחות אוכלין בהן שלשה שלשה

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' סה הלכה י:

תורה אור השלם

1 לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר יי אלהיך נתן לך לרשתה: דברים יט יד

2 אלה בני שעיר החורי ישבי הארץ ולוטן ושובל וצבעון וענה:

בראשית לו כ

3 כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא בארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקיתה ברגלך כגן הירק: דברים יא י

רבינו חננאל (המשך)

טפחים באמצע. נשארו שלשה טפחים, אחד ומחצה מיכן ואחד ומחצה מיכן, ונמצאו ארבע הקרנות פנויין. ולא אפשר למיהוי טפי מן הכי בזמן [ש]ארבעה הקרנות פנויין. והוא אמרו ששה על ששה והזרעונין חוץ לחוכן. אבל אם הזרעונין חוץ לששה, איפשר (שהיא) [שיהא] בה תשעה זרעונין שבין כל אחד לחבירו טפח ומחצה. וארבע הקרנות פנויין כי היכי דאיתא בערוגה. ומן הכין כי אמרו בחלמוד ארץ ישראל הכנא בשם ריש לקיש בולהן חוץ לששה. אקשי עליה אם כן ליהני תשעה. וכן היא הרי אלו תשעה זרעונין סביבי ערוגה ששה על ששה בזמן שהן חוץ לששה, ואף זה כהוגן הוא. אבל אם זרעונים בתוך ששה הן, אם אינו מחריב את הארבעת הקרנות, אלא מניח טפח ומחצה וזורע טפח, ומניח טפח ומחצה וזורע טפח, אשר דהנו [שמנה] [שמונה] זרעונים שבולן בתוך ערוגה שהיא ששה על ששה, ולא תקינו רבנן הכין אלא תקינו (ששה) [חמשה] בלחוד. אמר רב ערוגה בחורבה שנינו. ואקשינן עליה דהאי תקינו רבנן חמשה זרעונים לתוך ששה, ואע"ג דאפשר לעשות (שמנה) [תשעה] לא תקנו אלא חמשה בלבד, אלא מפני שחקנו להחריב את ארבע הקרנות תקנוהו חמשה כדי שיהא יכול לעשות ערוגות אחרות [ב]כנפי זויות ערוגה זו כגון אלו, ואי בחורבה האיכא קרנות ולמה לו למישבק פנויין. ואתיגן לפרוקי בממלא את הקרנות לערוגות ערוגות כהני דפרשינן לעילא. ואע"ג דהו(ר)בה היא. ומקשינן וליזרע ולא לימלי. ופירוש אי חרבה היא, ליזרע שמונה זרעונין בערוגה, שלא יהו קרנות פנויות, ולא יזרע כנגדן באלכסון ערוגות.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com